

ASO YÖNETİM KURULU BAŞKANI NURETTİN ÖZDEBİR - Sayın Başkan, değerli Meclis üyeleri, basınımızın değerli temsilcileri; hepinizi şahsım ve Yönetim Kurulumuz adına saygıyla selamlıyorum.

Hepinizin malumu olduğu üzere, bu yılbaşından itibaren yavaş yavaş başlayan, daha sonra temmuz ve ağustos aylarında pik yapan kurdaki hareketlilik ekonomimizi ciddi anlamda etkiledi. Özellikle yaşanan bu gelişmeler ardında da bizim için ciddi yükler bıraktı. Bu yükler nedir? Bir: Başta yüksek enflasyon bıraktı, faizler birdenbire beklediğimizden daha hızlı bir şekilde yükseldi. İşletmelerimizin pek çoğu borçlu. Herkes borçlu dünyada, bu yalnız bize özgü bir şey değil. Bu borçlanmanın maliyetleri anormal şekilde arttı. Bunlar uzun dönemde de karşımızda önemli riskler olarak durmakta. Bu risklerin beraberinde getirmiş olduğu kurdaki bu dalgalanma, her ne kadar velosite düşmüş olsa bile kurların geriye doğru gelmeye başlamasıyla beraber faizler filan da biraz geriye geldi ama hâlâ bizi etkilemekte ve bunun doğal bir sonucu olarak piyasalardaki durgunluk, piyasalardaki iş yapamama durumu her geçen gün ağırlığını hissettirmekte.

Bu sıkıntılar sadece bizim ülkemizde değil. Yani istatistiklere baktığımız zaman, işte kapanan şirketlerin sayısında, konkordatoya müracaat edenlerin sayısında artışlar var ama geçen gün bir yerde rastladım, Kanada'da da yüzde 17,5 artış varmış; şirketlerdeki iflaslarda bir önceki seneye göre sayısal olarak yüzde 17,5 daha artış varmış. Demek ki dünyada da işler pek yolunda gitmiyor. Hatırlarsanız, bu yılın önemli olaylarından bir tanesi, İngiltere'nin Avrupa Birliğinden çıkışı, Brexit. Bunun doğurabileceği sonuçlar, pazarlıklar hâlâ devam ediyor, işte İngiltere Parlamentosu onaylayacak mı onaylamayacak mı, bunun çalışmaları devam ediyor. Hakeza Avrupa'da gene İtalya, biliyorsunuz bütçesini sundu ve bütçesi hakkında ciddi bir tenkit yedi yani daha fazla kemer sıkması gerektiğini söylediler, İtalya da bunu yapamayacağını söyledi. Bu çalışmalar devam ediyor. Diğer taraftan, İran ambargosu. Yani Amerika, mahallenin kabadayısı olarak "İran'la çalışmayacağız." dedi. Her ne kadar bazı ülkelere 6 aylık bir serbestlik, geçici bir muafiyet tanımış olsa da -Türkiye de bu ülkelerin içerisinde- dünya ticaretine önemli etkiler yapan faktörlerden bir tanesi. Sadece İran'a mal satmak değil, İran'dan transit geçişler de kısıtlandığı ve takibe alındığı için özellikle bizim ülkemizin veya başka ülkelerin de İran üzerinden Orta Asya'ya gidecek bütün yollar riskli hâle geldi. Bu da dünya ticaretine önemli etkiler yapan ciddi bir durum. Bütün bunların ışığında, ülkemizde gerek içeride gerekse bu kur şokundan kaynaklanan darbelerle beraber sanayi durma noktasına geldi.

Grafiğimize bakalım. Bu turuncu renkteki eğri, 2017 yılından itibaren sanayi üretiminin seyretmiş olduğu yolu göstermekte. Bakılırsa, 2017'nin dördüncü çeyreğinden, hatta 2018'in birinci çeyreğinden itibaren ciddi bir şekilde aşağı doğru çakılmakta. Bunu ben kendi işimde zaten biliyorum, yaşıyorum. Aynı şeyi sizler de yaşıyorsunuzdur mutlaka. Burada bir istisnası var: Türkiye'nin büyüme rakamlarını hâlâ böyle büyür gösteren dış ticaretteki pozitif gelişmeler; ihracatımızın artması, ihracatın ithalatı karşılama oranındaki... Biraz sonra ona da geleceğim.

Yalnız, bu çizgide, dikkat ederseniz, önemli bir gösterge var, altta Türkiye'nin büyümesi var. Alttaki büyüme çizgisi olan mavi çizgiye bakarsanız, sanayi üretimini bire bir neredeyse takip etmekte. Bu şunu göstermekte aslında: Sizlerin yapmış olduğu, bizlerin yapmış olduğu iş, aslında Türkiye'nin lokomotif; katma değeri sizler yaratıyorsunuz, ihraç ettiğimiz yüzde 99'u sanayi ürünü olan ürünleri sizler üretiyorsunuz. Bu, üretip çarpan etkisiyle beraber, hizmetler sektörüyle beraber toplamda Türkiye'nin büyümesini oluşturuyor. Burası yoksa -buna zirai üretimi de dâhil edebilirsiniz ki, orada da ciddi ihmallerimiz var- yani bu üretimler yoksa Türkiye'nin büyümesi de iyi olmaz.

Burada tehlikeli bir durum daha ortaya çıkıyor. Dikkat ederseniz 2008'in üçüncü çeyreğinde sanayi üretimindeki değişim neredeyse sıfıra inmiş durumda. Muhtemelen dördüncü çeyreğin negatif çıkma ihtimali de var. Buna bağlı olarak bizim büyümemiz de aynı şekilde etkilenecek.

Tabii, bu riski destekleyen başka şeyler de var. Biraz önce de konuşmamın başında söylemiştim, bu kur şokunun bize hediyesi olan bir de enflasyon şoku var. Burada da baktığımız zaman, bizim enflasyonumuz işte 46,15'ten 45,01'e, 45'e inmiş. Çok az bir düşüş var kurların geri gelmesiyle birlikte. Ancak hâlâ tüketiciye yansıtamadığımız arada 20 puanlık ciddi bir fark var. Bu, piyasalarda talebin olmamasından dolayı tüketiciye yansıtılamayan oran. Bu şu demek: Bizim yapmış olduğumuz üretimde maliyetlerimiz bir önceki yıla göre yüzde 45 artmış, tüketicinin de aynı malı almak için ödemiş olduğu bedel yüzde 25 artmış. Yani tüketicinin hayatı yüzde 25, bizim iş dünyamız da yüzde 45 pahalılaşmış demektir.

Tabii, bu sosyal ve ekonomik olayların her zaman iki cephesi vardır. Bunun getirdiği bir iyilik dersek, cari açığı daralma. Cari işlemler açığımız 57 milyarlardan 46 milyara düşmüş, 10 milyar azalmış durumda ve 2 aydır da cari fazla veriyoruz. Bu ay bu cari fazlanın Türkiye rekoru olacağı doğrultusunda Ekonomi Bakanımızdan bir işaret de geldi. Buna sevinmeli miyiz, sevinmemeli miyiz, o da ayrı bir şey. Çünkü üretimin yüzde 70'i, yüzde 80'i ithal girdiye bağlı olan bir ülkede ithalatın azalması demek üretimin de yapılmaması demek. Biraz önce sanayi üretiminde de aynı şeyleri gördük. Bu tetikleyen ama kısa dönemli olarak Türkiye'nin şu an yaşamış olduğu en büyük sıkıntı, yabancı para cinsinden olan ihtiyaçlarımızın karşılanamaması. O anlamda, ihtiyaçlarımızın azalmış olması, ihtiyaç duyduğumuz dövizin de azalması anlamına geliyor. Bu da yurt dışından Türkiye'nin algılanması açısından, Türkiye'ye sermaye aktarabilecek insanların davranışları açısından önemli bir işaret. Çünkü ihracatımızın ithalatı karşılama oranı yüzde 90'lara gelmiş durumda. Keşke her zaman böyle olabilse.

Bankalarımız maalesef kredi vermekte daha dikkatli davranmaktalar. Her ne kadar kredi faizlerinde yaklaşık 7-8 puanlık bir geriye geliş, mevduat faizlerinde de 4-5 puanlık bir geriye geliş olmasına rağmen istatistiklere baktığımız zaman bankalarımızın kredi vermekte daha dikkatli davrandıklarını görüyoruz. Onlar da tabii kendi paralarını batırmamak için dikkatli davranıyorlar. Çünkü hiç ummadığımız yerlerden beklenmedik haberlerle her gün karşılaşabiliyoruz.

Bu arada, geçen gün yönetimde de tartışıldı, döviz mevduatlarında tekrar bir artış trendine girildi. Biz bunu şuna bağladık aramızda yapmış olduğumuz tartışmada: Şu anda tüketici enflasyonu ile mevduat faizleri aşağı yukarı aynı fiyata geldi. Yani bankaya para yatırıp yüzde 21-22'yle faiz aldığımız zaman enflasyon yüzde 25 ise paranız eriyor demektir. İnsanlar tekrar yüzde 5 dolar faizine güvenip, hiç olmazsa paramın değerini korurum dolar karşısında, yüzde 5 de faiz alırım şeklinde herhâlde değerlendiriliyor ki, tekrar bir dolarizasyon başladı. Ama buna rağmen kurlar aşağı gelmekte. Bütün dünyada Amerikan doları değer kazanırken, bizim ülkemizde Türk parası değer kazanıyor dolar karşısında. Bu önemli, dikkat edilmesi gereken bir husus.

Efendim, sağlıklı bir büyüme performansı ortaya koyabilmek için tek çaremiz var. Bunu hep bu kürsüden yıllardır, Başkan olduğumdan beri söyledim, benden önce de benden önceki başkanlar aynı şeyi hep söylediler. Daha fazla üretmemiz, daha yüksek katma değerli ürünler, daha değerli ürünler üretebilmemiz ve bunları da yurt dışına ihraç edebilmemiz gerekiyor.

Tabii, aslında biz bu filmi, yaşamış olduğumuz bu krizi daha önce gördük; 2001'de gördük, daha önceki krizlerde gördük, Asya krizinde gördük, Rusya krizinde gördük, 80'de gördük, daha önceki ihtilallerde gördük. Bunun sebebi yeterli miktarda ve yeterli kalitede üretim yapamamamızdan kaynaklanmakta. Çünkü evin reisinin eve getirdiği paranın fevkinde hane halkının harcaması var. Ülke olarak da kazandığımızdan fazlasını harcıyoruz ve bunu da başkalarından borç alarak yapıyoruz. Bu borçlar birikiyor birikiyor, belli bir yere geldiği zaman bir darbe geliyor -bu hem ekonomik oluyor hem siyasi oluyor- bu darbeye kurlar bir anda zıplıyor ve ihracatın ithalatı karşılama oranı bir anda çok yükseliyor, hatta artı, pozitif değerler vermeye başlıyoruz ve kısa bir müddet böyle devam ettikten sonra göstergelerdeki düzelmeye beraber tekrar Türkiye borçlanabilmeye başlıyor, tekrar bu kısır döngüyü yaşıyoruz, işte 8-10 senede bir bu şoklarla karşılaşılıyor. Bunun için yapılması gereken... Biz 2001 krizinde

bankacılık sistemimizi rehabilite ettik ama reel sektörle ilgili, özellikle imalat sanayisiyle ilgili, iş yapmayla ilgili konularda gerekli dönüşümü, değişimi yapamadık.

Peki, biz bu kadar sıkıntıyı yaşıyoruz, şu anda da yaşıyoruz, önümüzdeki bir müddet daha bu sıkıntıyı yaşayacağız. Biz bunu bir daha yaşamamak için ne yapıyoruz? Biz buna hazır mıyız? Burada iyi bir işaret, Dünya Bankasının İş Yapabilme Endeksi “Doing Business Kriterleri” dediğimiz şeyde Türkiye’nin 70 olan puanı 74,3’e çıkmış, 17 sıra birden yukarıya atladık. Yani gerimizde 17 ülke daha kaldı 190 ülke içerisinde. Buna sevinmemiz lazım ama hâlâ bizim önümüzde, bizden daha iyi şartlarda iş imkânı sağlayan 40 ülke var. Eğer dünyanın 10’uncu ekonomisi olmak istiyorsak veya şu anda bulunduğumuz 16’ncı, 17’nci sırada isek ona uygun da bir yerde olmamız lazım. Bu aradaki fark Türk insanının becerisi aslında, bütün bu zor şartlara rağmen iyi iş yapıyoruz, 17’nci ekonomisiyiz ama iş yapabilme kriterlerinde de 40’ıncı sıradayız. Yeni geldik ona da.

Peki, sanayi olarak bizim durumumuz nedir? Bununla ilgili Dünya Ekonomik Forumu “Geleceğin Üretimine Hazırlık Raporu 2018” diye bir rapor hazırlamış, yayınladılar. Bu rapora baktığımız zaman, bu rapor pek çok parametredeki ülkeleri birbirleriyle kıyaslıyor ve ona göre ülkelerin geleceğin üretimine ne kadar hazır olduklarını gösteriyor. Bu araştırma 100 ülke üzerinde yapılmış, 59 tane farklı parametreden değerlendirilmiş. Üç bölme: İyi durumda olan ülkeler, kötü durumda olan ülkeler ve doğal mirasa sahip olan, orta konumdaki ülkeler. Türkiye’nin bu 100 ülke arasındaki sıralamasına baktığımız zaman, Türkiye, bu orta konumdaki ülkelere sondan 2’nci olarak eklenmiş. Yani paçayı kurtaranlardan değiliz, paçayı kurtaramayacakları da kıl payı aşmış durumdayız. Burada parametrelere baktığımız zaman, bizi bu kıl payı 2’nci ülke yapan iyi performansımız insan kaynağımız, genç nüfusumuz, çok sayıda gencimizin olması ve dolayısıyla bu gençlerin de teknolojiye olan merakları bizi buraya getiriyor. Ama diğer taraftan baktığımızda ise, bu güçlü faktörümüz aynı zamanda da iyi yetiştiremediğimiz, iyi donanım sahibi yapamadığımız, geleceğin üretimi yapacak insanlar olarak onları yetiştiremediğimiz için de diğer taraftan bizim riskimiz. Ve burada da en sonuncu sıradayız yani bu insan kaynağını iyi değerlendirme konusunda da en sondaki sıradayız. Genç nüfusumuzun yaratmış olacağı talep tabii büyük bir talep yani 81 milyonluk bir ülke, bu bizim güçlü yanlarımızdan bir tanesi. Bu arada bu rapora da göz atıyorum.

İnsan kaynağımızın niteliği konusunda da 72’nci sıradaymışız.

Diğer bir çalışma var, bugünlerde çok moda biliyorsunuz, Endüstri 4.0, Türkçesiyle Dijital Dönüşüm, Sanayi 4.0 dediğimiz çalışma. Bununla ilgili de bir anket yapmışlar, bir endeks çalışması yapmışlar. Farklı sektörlerde çalışan, faaliyet gösteren şirketlerde yapılan bu endekse göre, Türkiye’nin ortalama dijitalleşme endeks puanı yüzde 60’lar civarındaymış yani yarıyı biraz geçmiş durumdayız. Ama hepinizin de dikkatini çekerim, bu çok önemli, çok yıkıcı bir rekabeti beraberinde getiriyor; Müthiş bir verimlilik artışı. Bu verimlilik artışı aynı zamanda maliyetlerin düşmesi demek, fiyatta rekabetin artması demek, aynı zamanda kalitede rekabetin artması demek, daha iyi kalitede ürünler üretebilmek demek. Çünkü Endüstri 4.0’ı tanıdığımız zaman neredeyse hatalı üretim yapmayacağımız, yapamayacağımız bir sistemden bahsediyoruz. Aslında Endüstri 4.0 bana göre bir yönetim sistemi, yönetim mantalitesi. Bununla ilgili biraz sonra biraz daha fazla değinmeye çalışacağım. Bu değişimi, dönüşümü kaçırdığımız takdirde düşük teknoloji ürünlerde bile rekabet edebilmemiz işçiliğimiz ucuz bile olsa mümkün olmayacak. Çünkü neredeyse sıfır hatayla, sıfır insan katkısıyla üretim yapılabilecek hâle geliyor.

Tabii, ülkemizde sermaye kıt. İki: Tıpkı mehter yürüyüşü gibi yani iki adım ileri bir adım geri atmıyor mehter, bir adım duruyor, sağa sola selam veriyor. Bizim de bu 8-10 yılda bir yaşamış olduğumuz şoklarla beraber yapmış olduğumuz duraklamalarla bu yatırımların refinansmanını karşılayabilme konusunda hepimizin tereddütleri ve sıkıntıları var, bunun için de bir türlü cesaret edemiyoruz. Ben şahsen cesaret edemiyorum. Yani böyle bir hamlenin içine

girdiğimiz zaman biz bu dönüşümün maliyetlerini karşılayabilecek kadar iş yapabilecek miyiz başımıza bir felaket gelmeden? Bunlar son derece önemli şeyler.

Şimdi lafı çok fazla uzatmak istemiyorum. Genel olarak önümüzdeki riskler ve sanayimizin bu değişim ve dönüşüme ne kadar hazır olduğu konusunda size birkaç tane rapordan veriler vermeye çalıştım. Aslında Ankara Sanayi Odası olarak da biz tabii bu riskleri gördüğümüz için çok uzun zamandır bunların telafisi için, madem devlet yapamıyor, kendi paçamızı acaba nasıl kurtarırız diye çalışmalar içerisindeyiz. Hatırlarsanız Zafer Bey'in zamanında başlamıştık 2006 yılında, OSEP diye bir program başlatmıştık. İşletmelerimizin ihtiyacı olan nitelikli mavi yakalı eleman yetiştirmek için. İyi gidiyor. Okulumuz ufak geliyor şimdi, daha büyük bir okula sahip olmamız lazım. Ancak, bu program duyuldu, Milli Eğitim sahiplenmemiş olsa da çeşitli bölgelerden talepler geliyor. Mesela bu yaz bizim Aydın Hoca'yı gönderdik, 2 ay Antep'teki yöneticilere OSEP -şimdiki adı SİMEP- uygulamasıyla ilgili eğitimler verdi. Onun arkasından Urfa ve Adana da "Biz de bu eğitimi yapmak istiyoruz." diye talepte bulundular. Milli Eğitim Bakanlığıyla onlar da bizim gibi protokol yapıp bu eğitime geçiyorlar işletmelerin mavi yaka ihtiyacını karşılayabilmek için.

Mavi yaka ihtiyacı son derece önemli. Bir: Yakasının rengini bıraktık çalışacak eleman bulamıyoruz, bir taraftan da işsizlik rakamları artıyor. İki: Bu çalışan elemanlar ne kadar beceri sahibi olurlarsa bizim yaptığımız işler de o kadar kaliteli olur, o kadar az yıpranırız, o kadar iyi üretiriz. Bu anlamda, firmalarımızın geleceği açısından bu son derece önemli.

Bu anlamda yapmış olduğumuz çalışmalardan ikincisi ise ASO Teknik Koleji. Daha buranın meyvelerini görmedik çünkü burası mühendis adayları yetiştirmek için bir faaliyet. Okulumuzda eğitim son derece başarılı bir şekilde gidiyor. Çocuklarımızın hepsi üniversitede mühendislik fakültesine girecek puanı alıyorlar. Geçen sene mezun olan bir öğrencimiz bu sene Selçuk Üniversitesi hazırlığı bitirdi, Teknofest'te otonom drone yarışmasında ikinci oldu. Hazırlık okudu bu çocuk yani bizden mezun olduğu bilgiyle yaptı bunu. Endüstri 4.0'dan bahsediyorsak, bunları yapacak beyinleri yetiştirmemiz lazım. O anlamda bunu örnek olarak veriyorum.

Bunun dışında, Sincan'daki Ankara Sanayi Odası Hacettepe Meslek Yüksekokulu da fena değil, istihdam oranı oldukça yüksek. Teknoparklarla ilişkilerimiz devam ediyor. Bir de Sürekli Eğitim Merkezi kurduk orada meslek sahibi olmayan insanlara meslek öğretebilmek için. O da yavaş yavaş faaliyete başlıyor. Şu anda Suriyelilere eğitim veriyorlar. Atölyelerin eksikleri tamamlandığı zaman bizim alanlarımızla da ilgili eğitimler başlayacak, plastik başlayacak mesela, bugüne kadar hiç yapmadığımız eğitimlerden bir tanesi sektör olarak. Adam yetiştirmeye devam ediyoruz. Sürekli Eğitim Merkezimizdeki faaliyetlerimizden bir tanesi de, Türkiye'de ilk defa kurulan model fabrika. Model fabrika konusunda, biliyorum, özellikle Mehmet kardeşim "Bir an evvel görelim." diyor. Bu öyle 15 dakikada gezilerek yapılabilecek bir şey değil. Biz "fragman eğitimi" dediğimiz, patronlara özel birer günlük eğitimler düzenliyoruz, beleş. Ondan sonraki eğitimler paralı. Sadece ne yapıldığını, nasıl yapıldığını gösterebilmek açısından önemli. Onu takip eden arkadaşlar var, o program dâhilinde herkesi yavaş yavaş çağırıyorlar oraya. Ayın 11'inde de muhtemelen Sanayi Bakanımızın da katılımıyla açılışı yapılacak.

Bu arada, Oğuz kardeşim buradalar, onlara da teşekkür ediyorum. Önemli bir şey daha yapıyoruz. Biliyorsunuz bu Endüstri 4.0 dediğimiz zaman nesnelerin interneti, bunların arasındaki haberleşme, bunların verilerinin büyük veri tabanında, bulutta depolanması, oradan indirilip analiz edilip faydalı sonuçlar çıkartılması filan gibi böyle karmaşık, ardışık programlar gerektiren bir şey, bunu da yerlileştirmeye çalışıyoruz. Yani gidip o global firmaların programlarına büyük paralar ödemektense, tamam, ayağımız taşta takılabilir, zorluklar yaşayabiliriz... Ama bu model fabrikanın en büyük özelliği o, hata yapabilmek imkânının, şansının, fırsatının tanındığı bir uygulama. Burada onu düzene koyarak model

fabrikada kullanılabilir olan yani Endüstri 4.0'da kullanılabilir olan, dijital dönüşümde kullanılabilir olan veri tabanlarının ve programlarının da hazırlığını yapıyoruz.

Yani Ankara Sanayi Odası olarak biz çok gayret ediyoruz, sizler de bunu desteklediğiniz için aynı gayretin içerisinde çok önemli bir paya sahipsiniz. Ama sadece bu salondakilerin desteklemesiyle olacak değil, topyekûn Türkiye'nin sanayinin dönüşümünde destek vermesi lazım, yerli malına daha fazla önem vermemiz lazım, yerli teknolojilerimizi geliştirebilmemiz lazım, bizlerin de kolaylıktan kurtulup daha köklü dönüşüm çabaları içerisinde olabilmemiz lazım. Aksi takdirde, bugün Rahip Brunson'ın bahanesiyle yaşadığımız kriz yarın öbür gün başka bir kriz nedeniyle, bu sefer hahamın çıkarttığı bir kriz nedeniyle bizi etkileyebilir. Eğer birinin attığı bir tweet benim Ayşe teyzemin, Mehmet Ali amcamın hayatına etki ediyorsa bizim ekonomik bağımsızlığımızdan söz etmemiz mümkün değildir. Ekonomik bağımsızlık ülkenin bağımsızlığı açısından son derece önemlidir. Bunu başarmanın yolu da bu sıralardan geçmektedir.

Bugüne kadar vermiş olduğunuz emekler ve destekler için de hepimize teşekkür ediyorum, saygıyla selamlıyorum efendim. Sağ olun, var olun.